

אשכולות

העלון השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

פרשת ויצא

גליון 440 | ז' בכסלו תשע"ח
(שנה שתיים-עשרה)

כניסת שבת 16:15

צאת שבת 17:17

סוזק"ש מג"א 08:10

מאמר

לנשיא הישיבה הרב גרינברג
לרגל הולדת הנין

ענוותנותם ותפילתם של יעקב ורחל

יעקב אליאס (ב')

תכונת הענווה מופיעה הרבה בהתנהגות יעקב. יעקב - מלשון עקב, שרומז על ענווה, כמו שנאמר "עקב ענווה". כמו כן הוא אומר "קטנתי מכל החסדים" - אחרי כל החסדים שהקב"ה עשה איתו, לא רם ליבו, אלא אדרבה הוא הקטין עצמו בזכותם. הוא לא מחזיק טובה לעצמו, אלא אומר שזה בזכות אבותיו, שחיו 180 שנה (גימ' מקלי) ובזכות ברכות יצחק שברכו בברכת אברהם. "תלמיד חכם צריך שתהיה לו שמינית שבשמינית של ענווה" - יש מספרים שמדובר על פסוק זה - הפסוק השמיני בפרשה השמינית, שיעקב אומר.

רחל, אשתו הייתה ענוותנית. כפי שאנחנו רואים שהיא ויתרה לאחותה על הסימנים, ומבחינתה היא ויתרה סופית על החיים עם יעקב, עם כל המשתמע מכך. כשלאה אומרת לה "המעט קחתך את אישי" (ל טו) - לא מספיק לקחת לי את בעלי? רחל לא ענתה לה שהיא נשואה ליעקב בזכותה, אלא שתקה. וכשלאה יולדת ילדים רבים, היא מחזיקה את אחותה ליותר צדיקה ממנה (ל א).

"ויתר יעקב לבדו" - תכונת הויתור, היא ייחודית לעם ישראל. כמו שלעם ישראל יש ות"ר (606) מצוות שאין לשאר הגוים. אבות האומה שהיו בעלי תכונות אלו, השרישו בנו את הענווה. התפילה מבטאת ענווה. כשאדם מתפלל הוא מבין שהוא לא נותן לעצמו את הכוחות, אלא הוא מקבל הכל מהקב"ה. לכן, כל האמהות היו עקרות - כדי להשריש בעם ישראל את תכונת הענווה - שהכל ניתן מהקב"ה.

יעקב תיקן תפילת ערבית (ברכות כו ע"ב), שמבטאת את הענווה בכך שמתפללים לקב"ה ומאמינים בו, אע"פ שעכשיו לא רואים אור, בחינת "ואמונתך בלילות". ההבנה שיש מעבר למה שנראה בעינינו, ושהקב"ה נמצא ושומע גם בעת החושך, זו ענווה.

רחל התפללה לקב"ה תפילה בעת החשכות (בדומה לתפילת ערבית שתיקן יעקב) כשעם ישראל יוצא לגלות. היא טענה לפני הקב"ה שהיא היא ויתרה לאחותה ונתנה לה את הסימנים, ואתה לא תוותר לבניך? ותפילתה נשמעה בזכות ענוותנותה. כפי שנאמר (ארחות צדיקים שער הזריות, ד"ה "והענו") "הענו תפילתו נשמעת".

ילדיהם, יוסף ובנימין מבטאים את עניין התפילה והענווה: שמו של יוסף בא מהמילה "אסף" - ותאמר אסף אלוהים את חרפתי. אך הוא נקרא יוסף - התווסף לשמו גימ' 15. בנימין נקרא בהתחלה "בן אוני", ואח"כ נקרא בנימין. התווסף לשמו גימ' 43. סה"כ, לשמותם של בני יעקב ורחל התווסף גימ' "חן", כמו שנאמר "כי לענווים יתן חן" (משלי ג, לד).

בנוסף, חן ר"ת חסד נסתר. רחל עשתה חסד עם אחותה ונתנה לה את הסימנים, אך אחותה לא ידעה שרחל עשתה אתה חסד זה [אם היתה יודעת, לא היתה אומרת לה "המעט קחתך את אישי (ל טו)]. "כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם" - רחל כשבתה והתפללה שלא תהיה כליה לעם ישראל, מצאה חן בעיני ה', והוא הודיעה שבעתיד "שובו בנים מהגלות" - חילוף אותיות "בשם".

לכן, בית המקדש שהיה מקום הקיבול של התפילות, נבנה בנחלת בנימין ויהודה: בנימין, שהיה בן רחל. ויהודה - שהודה על טעותו בעניין תמו.

בפרשתנו, מדובר על עניין התפילה ובית המקדש. בפרשתנו נלמד שיעקב אבינו תקן תפילת ערבית (ויפגע יעקב) אומרים חז"ל, שבאותו לילה הוא התנבא על חורבן ביהמ"ק. יעקב ראה סולם בחלומו (תחילת פרשת ויצא). סולם מבטא את בית המקדש, בכך שבית המקדש הוא כסולם המקשר בינינו לבית הקב"ה. תפילת ערבית היא התפילה הראשונה ביום. לכן, שאר התפילות אמורות להמשך אחר ההתחלה - להרגיש את החסרון שאין לנו בית מקדש.

על כך רומזת המשנה (אבות ב, ג): "תעש תפלתך... לפני המקום". רה"י הרב אהרן פרידמן לימדנו, ש"המקום" הכוונה לבית המקדש (שכן מוזכר בתורה פעמים רבות "המקום אשר יבחר ה'", שהכוונה לביהמ"ק). כלומר בתפילה יש לזכור שאנו רק לפני המקום ההוא, שטרם נבנה. מכיוון שבית המקדש היה מרכז התפילות (מלכים א' ח, לח), הכרחי שבתפילה יורגש חסרון זה. לכן אומרים בסוף התפילה "יה"ר שתבנה בית המקדש במהרה בימינו".

ישנם רמזים לקשר בין התפילה לביהמ"ק. בירושלמי בברכות (ברכות א, א), מובאות דעותיהם של ר' לוי ור' סימון כיצד על המתפלל להשוות רגליו: חד אמר ככהנים, וחד אמר כמלאכים. עיקר עבודת הכהן היתה בבית המקדש, שכעת חסרה לכהן. עלינו להרגיש את החסרון של ביהמ"ק, כמו שהכנים מרגישים. מלאך פרושו שליח. ו"יד" זו מילה נרדפת לשליח, והברכה הי"ד בתפילה מדברת על בניין ירושלים. כמו"כ, תפלה בגימ' ראש+יד. כלומר, יש לכוון את מחשבות הראש, בפרט בברכה הי"ד.

רצף הפרשיות בספר דברים רומזות על עניין התפילה, ופרשת דברים תמיד יוצאת בשבת שלפני ט' באב. כלומר, יש להתחיל את רצף התפילה מנקודת מוצא של חסרון בבית המקדש, ומתוך כך להתפלל: התפילה נעשית בדיבור (דברים), ובהתחננות (ואתחנן) בחי' עקב (קול יעקב, עקב נמוך), ואדם צריך לראות (ראה) כאילו עומד לפני ה' (שרע אר"ח צח, א), ולשפוט (שופטים) עצמו אחרי התפילה בתחנון, ואחרי שיוצא (כי תצא) מהתפילה, ובא (כי תבוא) אל שאר היום, צריך להיות ניצב (ניצבים) - מוכן ומזומן לדבר ה', וכך גם כשהולך (וילך), ובכך יאזין תמיד לדבר ה' (האזינו), וזאת הברכה.

{המשך בעמוד האחרון}

קוד באתר: 798

העלון יוצא לאור ע"י
ישיבת כרם ביבנה
www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:
eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות
איתיאל סופר
יעקב אביעד דואני

אלא שיש שפקפקו על כך, שהרי המ"ב (שם בס"ק ל"ה) כותב ע"פ דברי הט"ז (יו"ד סי' קכ סק"ח), שפתרון זה הוא זמני בלבד, ולאחר השבת צריך להטביל את הכלי, כיון שכאשר הכלי נשאר אצלו במשך זמן, הוא משתקע בידו, וזה ודאי הוה כלקוח בידו, שהרי הגוי כבר מתיימש ממנו ועכשיו הוא של הישראל לגמרי. וא"כ פתרון זה לא יועיל כשרוצה להשאיר את הכלי אצלו לעולם.

אמנם פוסקים רבים⁵ הביאו פתרון זה להלכה לגבי כלים חשמליים, וכתבו שהרבה חולקים על דברי הט"ז הללו - כן משמע בחידושי רע"א (שם סע' א), וכן משמע בדברי הכנה"ג שהוא מביא שם, וכ"כ בדרכי תשובה (שם ס"ק ק"ב) בשם שולחן גבוה ועוד.

מובא בשם הרב רובין, מח"ס אורחות שבת, שהציע פתרון שיועיל גם לשיטת הט"ז - לתת את הכלי לנכרי ולשוב ולשכור ממנו את הכלי, ולשלם לו דמי שכירות קבועים.

ב. פירוק הכלי והרכבתו מחדש

הרבה פוסקים כתבו, שיבטל את הכלי מתשמישו ע"י פירוק חלקיו, ויתקנו ישראל. ואז יחשב שישאר עשה את הכלי⁶. מקור דין זה מופיע בפתחי תשובה בשם החכמת אדם (יו"ד סי' קכ סק"א) וז"ל שם: "כתב בספר חכמת אדם כלל על ע"ג דין י"ג הירות הגדולות שמבשלין בו שכר נ"ל דצריכים טבילה ואף על פי שקובעין אותם ומחברין לקרקע מ"מ דינו ככלי ואין להם תקנה אלא שיטבילם או ינקבו בהם נקב גדול שיבטל מתורת כלי ואח"כ יתקן אומן ישראל וכו'".

אמנם אע"פ שהרבה פוסקים הביאו פתרון זה להלכה⁷, יש שפקפקו על כך וכתבו שאינו מועיל כלל; כ"כ בשו"ת שבת הלוי (ח"ה; סי' קכח), דכיון שלא אזלינן בתר המעמיד הכלי נקרא כל גוי, גם אם הישראל תיקן את הנקב, ודלא כחכמת אדם. ותמה על הפת"ש שהביא את דבריו בלי להעיר עליו.

בשו"ת מנחת אשר (ח"ג סי' נז), כתב הרב אשר וייס שליט"א לתמוה על השבט הלוי, שאין דין זה קשור כלל למעמיד, אלא רק לביטול הכלי מתורת כלי והחזרתו לתורת כלי; ולכן כתב להלכה לסמוך על עצה זו בכלים חשמליים. גם בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל מביאים שהסכים לפתרון זה⁸.

רוב הפוסקים הצריכו פירוק של אומן, וצריך שיהיה פירוק רציני שיבטל את הכלי משמו ושלא יהיה ניתן להשתמש בו [ולא מועיל לדוגמה לפרק רק את התקע או החוטף]. אמנם הרב אשר וייס שליט"א סובר⁹ שמועיל אפילו פירוק שאינו של אומן, העיקר שיבטל את הכלי משימוש, ואפילו בהוצאת כמה ברגים שלא ניתן להשתמש בו בלי הברגים הללו ד, ואח"כ ירכיבהו ישראל ופטור מטבילה.

ג. טבילה ללא החלק החשמלי

עצה נוספת מובאת בשו"ת אגרות משה (יו"ד א, נז), שמוותר לטבול את כל הכלי חוץ מהחלק החשמלי שעלול להתקלקל, שאותו ישאיר מחוץ למים. שהחלק החשמלי אינו נחשב לכלי ופטור מטבילה. אמנם רוב הפוסקים חלקו עליו¹¹; לשיטתם צריך להטביל גם את החלק החשמלי של הכלי, וא"כ אין תקנה בעצה זו¹².

ראוי לציין, שישנם כלים חשמליים מסוימים, בהם יש עוד צירוף להקל לפטור אותם מטבילה, לדעת חלק מן הפוסקים:

⁵ כ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה, סי' קכו אות ב), בהליכות עולם (ח"ז, פרשת מטות סי' ט), בשו"ת מנחת אשר (ח"ג) ועוד.

⁶ וע"ע בשו"ת שיח נחום (סי' מט), לרב נחום רבינוביץ שליט"א, שכתב לפטור כלים חשמליים לגמרי מטבילה, מהטעם שכאשר מחבר הישראל את התקע לשקע זהו גמר מלאכת הכלי, ונמצא שהישראל עשה את הכלי, וז"ל שם: "כלי הנעשה ראוי לשימוש רק כאשר מחברים אותו לחשמל, והרי את זה עושה היהודי בביתו, ובכך הוא עושה את גמר מלאכת הכלי, ואין כאן חיוב טבילה כלל". אמנם לעניות דעתי דבריו מוקשים מאוד, שהרי הכנסת התקע לשקע היא דרך השימוש בכלי ולא חלק מעשיית הכלי כלל, וכן מוכח מכל הפוסקים שלא תפסו כדבריו.

⁷ בספר באהלה של תורה (ח"ה סי' סג) כתב הרב יעקב אריאל שליט"א: "דרך זו של מסירת הכלי לאומן לקלקלו - דרך כבושה היא ע"י הפוסקים". דעת הגר"ש אויערבאך להקל ע"י פתרון זה דווקא בכלי חשמלי, בצירוף הסוברים שכל כלי חשמלי פטור מטבילה. כיון שמחובר לקרקע. כ"כ בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' סו אות ד) וכ"כ בשמו בספר טבילת כלים (פרק ד הערה כד).

⁸ ספר מטבח כהלה עמ' 257.

⁹ כ"כ בספר טבילת כלים (פרק יא סע' נא) בשם הגר"ש אויערבאך זצ"ל.

¹⁰ כך שמעתי שאמר להדיא בשיעור [השיעור נמצא ב'קול הלשון', פרשת מטות, "טבילת כלים", כ' תמוז תשע"ו] (אמנם לא מצאתי את הדברים כתובים). וכן ראיתי שכתב בספר אור ההלכה (קונטרס הלכות סי' ח סק"ד) בשם הרב מרדכי עבאדי, שאין צריך דווקא מעשה אומן.

¹¹ מנחת יצחק (ח"ב, סי' עב), חלקת יעקב (ח"ב, סי' סא), וכן משמע משו"ת שבת הלוי. וכן משמע מסתמת שאר כל הפוסקים שלא כתבו כן.

¹² וכ"כ להלכה בספר טבילת כלים (פרק יא סע' נא), ובספר כשרות הכלים (מקוה כלים פרק טו סע' א) לאסור.

שאלה גדולה שהתחבטו בה הפוסקים בעת החדשה, בדבר טבילת כלים חשמליים הבאים במגע עם האוכל, הלקוחים מן הגויים, כמו למשל קומקום חשמלי, סוסטר, מצנן ועוד. כידוע, רוב המקרים כלים אלו מיוצרים בבית חרושת של גויים, ואם כן, לכאורה, יש להטבילם לפני השימוש. אלא שקיים חשש שכלים אלו יינזקו ע"י המגע עם המים, ויש לדון האם הם באמת חייבים בטבילה, ואם יש פתרונות אחרים להכשירם בשימוש ללא טבילה.

הקדמה

הלכה פשוטה שמקורה בפרשת כלי מדיין (במדבר לא, כג), שם התורה מצוה לאנשי הצבא במלחמת מדין אשר לקחו שלל כלי מדין, שחייבים להסיר את האיסור שנבלע בכלים ממאכלי מדין, וכתשמישו כך הכשרו - קָלָ דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אִף גְּמִי נְדָה יִתְחַטֵּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמֵיִם". הגמ' במסכת ע"ז (עה ע"ב) לומדת מתוספת המילה "וְטָהַר" שיש להוסיף טהרה נוספת, והיא הטבילה. מכאן למדנו שכלים הנלקחים מן הגויים צריכים טהרה כדי להשתמש בהם. והיינו אף בכלים חדשים. טעם הטבילה מבואר בירושלמי (ע"ז פ"ה ה"ו), שצריך שיצאו הכלים מטומאתו של הגוי לקדושתו של הישראל. עוד חשוב לציין, שבגמ' שם למדו, שצריך להטביל רק כלי מתכות, שבזה עוסקת התורה שם. וכן יש לחייב גם כלי זכוכית, שהם דומים למתכת, שאם נשברו יש להם תקנה, שאפשר להתייחס ולעשות מהם כלים חדשים [ולרוב הפוסקים טבילתם מדרבנן]. וכן יש לחייב דווקא "כלי סעודה", והיינו בין הכלים שאוכלים בהם ובין הכלים שמכניסים בהם את האוכל, כלי הבישול, האפיה וכדומה. הלכה זו נפסקה בשו"ע (יו"ד סי' קכ סע' א) - ז"ל: "הקונה מהעובד כוכבים כלי סעודה של מתכת או של זכוכית... אף על פי שהם חדשים צריך להטבילם במקוה או מעיין של ארבעים סאה".

בנוגע לטבילת כלים חשמליים:

פטור מצד חיבור לקרקע

יש פוסקים שכתבו לחדש, שכלים חשמליים מטבילה, מהסיבה שהם נחשבים מחוברים לקרקע: במשנה במסכת כלים (יא, ב), שנינו שכלי המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, משום שנחשב לקרקע ולא לכלי. בשו"ת שב יעקב (סי' ל"א) כתב שה"ה לענין טבילת כלים של גוים¹. לפי זה כתב בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד מא) שיש לפטור כלי חשמלי מטבילה, כיון שהוא עובד רק כאשר הוא מחובר לשקע החשמל, וא"כ דינו כקרקע ולא ככלי². אמנם רוב גדולי הפוסקים³ חלקו על כך, מכמה טעמים: 1. כל דין מחובר לקרקע היינו לענין טומאה וטהרה, אך לא בכלים הנקנים מגוי. 2. זו סברא רחוקה להחשיב מחובר לשקע החשמל כמחובר לקרקע. 3. קיימא לן שתלוש ולבסוף חיברו מקבל טומאה. ועוד טעמים. [אמנם יש מגדולי הפוסקים שהביאו את דעת הפוסקים הפוטרים צירוף להקל⁴].

פתרונות למעשה

ראשית יש לציין שישנם כלים חשמליים [שאינם דיגיטליים] שאפשר להטביל אותם והם לא יינזקו, כגון מצנן, סוסטר, וקומקום. הניסיון מראה שאם מטבילים אותם ומשאירים אותם להתייבש כמה ימים (או אפילו כמה שעות עם ניגוב קל) לא קורה להם כלום. לגבי כלים דיגיטליים, או מי שבכל זאת לא רוצה לקחת את הסיכון בהטבלת הכלים החשמליים, כתבו הפוסקים שלוש עצות מרכזיות:

א. נתינה לגוי במתנה ושאלה ממנו בחזרה

מקור דין זה מופיע בשו"ע בהלכות שבת (סי' שכג, סע' ז): אדם שיש לו כלי שאינו טבול בשבת, יש שאוסרים להטביל בשבת את הכלי משום שדומה למתקן כלי, לכן ירא שמים ייתן את הכלי לגוי במתנה וישאל אותו ממנו וממילא אין צריך טבילה, כיון שהוא של הגוי [מקור דין זה במרדכי]. הב"י (יו"ד סי' קכ סע' טז), כתב שאת התיקון הזה אפשר לעשות אפילו ביום חול במקום שאין מצוי מקוה מים להטביל את הכלי. וא"כ י"ל שה"ה בכלים חשמליים, שאין אפשרות לטבול אתם במקוה.

¹ בתשובתו הוא דן בקדירות נחושת שמחברים אותה לתנור בית בחורף. בקדירות הללו היו מחממים מים, בהם היו משתמשים לבישול ואפיה. בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' כו) כתב שיש מקור לדבריו בראשונים, בדברי המרדכי, ולכן כתב על דבריו ש"בדאי ובדאי שיש לקחת בחשבון ולהוסיף לסניף גדול, ועוד יותר מזה", עיי"ש.

² וכ"כ בשו"ת עשה לך רב, לרבי חיים דוד הלוי (ח"ו התשובות הקצרות ס"ד) להלכה ש"יש מקום להתיר שימוש בכלים אלה ללא טבילה". וכ"כ להתיר בשו"ת שיח נחום, כפי שיובא לקמן בהערה 6.

³ שו"ת גידולי טהרה (סי' יז), שו"ת יהודה יעלה (ח"א, יו"ד סי' רטז), שו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' קיד) שו"ת שבת הלוי (ח"ב סי' נז), תשובות והנהגות (ח"א, סי' תנ). ועוד.

⁴ הגר"ש אויערבאך בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' סו אות ד), כדלקמן הערה 7.

א. כלים שנועדו לשיפור המזון, כגון טוסטר, מכונת חיתוך לחם וכדומה. לדעת שו"ת אגרות משה (י"ד ח"ג סי' כד) - יש לפוטרו מטבילה, כי הם אינם נחשבים "כלי סעודה", וז"ל שם: "הטואסטר שמייבשין שם פת אפוי בטוב וראוי לאכילת כל אדם, אין להחשיבו צורך הסעודה בשביל מה שיש שרוצים לייבש הפת שנגעים להו קצת יותר, מאחר שלא חסר כלום להפת גם בלא זה". אמנם הרבה פוסקים חלקו עליו (מנחת יצחק ח"ט סי' פג; שו"ת באר משה ח"ד סי' ק; שו"ת תשובות והנהגות א, תנ ועוד), דכיון שעכ"פ שימוש בכך זהו חשיבותו וחייב טבילה (תשובות והנהגות שם).

ב. כלים המיועדים להכנת האוכל, אך עדיין האוכל צריך הכנה נוספת, כגון מטחנת בשר, כלי לישה וכדומה, יש הפוטרים אותם מטבילה. הדוגמא שכתובה

בשו"ע לכלי כגון זה היא "סכין של שחיטה" - שהרי ודאי שהבשר צריך עוד הרבה פעולות, עד שיוכשר לאכילה. לדעת השו"ע סכין של שחיטה פטור מטבילה, שהוא לא נחשב כלי סעודה, אמנם הרמ"א כותב שיש להטביל את הסכין בלי ברכה. נחלקו הט"ז והש"ך בהבנת דברי הרמ"א - לדעת הט"ז: הוא הדין בכל כלי דומה. אמנם לדעת הש"ך והחכמת אדם (עג, ט) הרמ"א החמיר רק בסכין שחיטה, כיון שראוי להשתמש בו גם להכשרת המאכל באופן סופי. נמצא שלדעת הש"ך והחכמת אדם לכו"ע יש לפטור כלים מסוג זה מטבילה.¹³

¹³ בספר טבילת כלים (פרק א סע' ג) וכן בספר כשרות הכלים (סי' קק סקל"ז) החמירו בזה למעשה.

רפ פנינים

מפניני ה'כלי יקר'

לא רחק היום, וגלגל חוזר הוא בעולם, והנה אחד מבניו יצא ונעלם.

בנו אהובו הורד לארץ המצרים, ולא ראה את אביו במספר שנים שנים ועשרים. לא הודיע הבן האם הוא בין החיים ומה אירע לו, וכמעט ירד אביו שאולה מרוב אבלו. וכאילו שכחו יוסף ויהיה לו לזר, רק בדמות דיוקנו היה נעזר.

דבר זה נלמד מבחירת שם בנו הבכור מנשה, שברח לבטא בכך את מצבו הקשה. הוא הבין "כי נשני אלקים את כל בית אבי", ולכן לא ניסה את משפחתו להביא. גם עת רצה שמשפחתו יהיו לנגד עיניו, כבר נשה האלוקים הזיכרון מלפניו. וכך נמדדה לצדיק מידה כנגד מידה, ומובאת בכתובים עבורנו ללומדה.

מובן שאין לשכוח את מעלת אבינו ישראל, אשר בזכותו בניו עתידין להיגאל, אלא שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, לבל יעזבו העולם עם מעט עבירה.

יש לנו להוסיף ולומר אל הבחורים, עת בבוא הזמן את הישיבה עוזבים. מהישיבה לא יוצאים מבלי לזכור דבר, כי אם הולכים מבלי לשכוח כלום מהעבר. שהזיו וההדר שקיבלו מאותם זמנים, ילך הוא עמם לאורך ימים ושנים. אותו הרושם שלא יישאר רק ביציאה, אלא ינתב להם בחיים דרך נאה.

אורח חיים

בהכוונת הרב רובינשטיין

האם בשל ביטול תורה ניתן לא לחכות לזימון?

ר' איתן גרתי

מ"מ, אם לא כוון כך, בשביל דבר נחוץ מאוד מותר לברך ולילך, ואי"צ לחכות (משנ"ב ה. ה). לדוגמה, בחור מתמיד הרוצה לחזור ללימודו¹, אדם שעוזב אירוע משום שלמחרת צריך לקום מוקדם, אדם שעלול לפספס אוטובוס.

מכאן שלוחה בקשה לחתנים - ישנם אנשים שלא יודעים הלכות אלו, מברכים לעצמם והולכים. אם אפשר להסמיך את ברהמ"ז לסיום המנה העיקרית - עדיף ותע"ב. לא מרויחים כלום בכך שדוחים הברכה לאחר הסבב השני של הריקודים - הרי בכ"מ אלו שצריכים ללכת ילכו, וחבל שיפספסו זימון ושבע ברכות.

מה צריך לאכול ע"מ לזמן בעשרה?

שבעה צריכים לאכול לחם. השלשה הנותרים יכולים לאכול כזית משאר דברים (קצו. ב). כ"כ, ניתן לשתות רביעית משקה, אך לא מים ולא כל דבר שבסיסו מים (כמיצים ממותקים, תה, קפה - משנ"ב דרשו קצו, הערה 9).

מה צריך לאכול ע"מ לזמן בשלשה?

לכתחילה יאכלו השלשה פת (קצו. ג).⁵

בדיעבד, היינו שנים שאכלו פת ואחד אכל כזית משאר דברים (וא"א לשכנע אותו אדם לאכול פת) -

• בני אשכנז - מצטרפים לזימון (משנ"ב קצו. כב).

• בני עדוה"מ - הגר"מ לוי (ברכת ה' ב, ו, הערה 83) נוקט שלכתחילה יכוונו שלא להצטרף, שכן משמע משו"ע שם. מאידך, הגר"ע יוסף (הליכו"ע ב, קרה, ו, יח"ד ד, ג) נוקט שאין בעיה ומצטרפים.⁶

⁴ אא"כ הזמן שיחכה הינו מאוד מועט. יכול בינתיים לזכות את שאר החברים במה שלומד באותו זמן.

⁵ מה נשתנה דין השלשה מהעשרה? וי"ל שליצור חיוב זימון קשה יותר משיש כבר שלשה לזימון ומבקשים ליצור יכולת להזכיר השם (אלקינו).

בתחילת פרשתנו עולה לה שאלה ברורה, מדוע 'יציאתם' של צדיקים נזכרה בתורה? וכבר נענה רש"י לתרץ לכולם, כי יציאת הצדיק מהמקום עושה היא רושם לעולם. הצדיק הוא זיוה וגם הדרה, ובעת בה יצא השאיירה מבלי תורה ואורה.

בא ה'כלי יקר' ותמה שהקושי במקומו נותר, וכי שאר האבות הקדושים לא יצאו מאתר לאתר? הן גם אצלם את הליכתם היה ניתן ללמדנו, בלשון 'ויצא' דווקא כמו אצל יעקב אבינו?

אולי הדבר טמון בזה העיקר, בדבר המצוה אותה יעקב אבינו עקר. שהרי במשך כ"ב שנה בהן שבע מרורים, ביטל מצוה חשובה של כיבוד הורים! ברח הוא מאחיו וגם חיפש לבנות את ביתו, אבל השאיר מאחור את שאר משפחתו.

אך יש להקשות על זה הדבר, מכמה פסוקים אותם נבחר: אמנם את הוריו לא כיבד באותו הזמן, אבל זה משום היותו נאמן. הלא כבר אָמַן ציוותה אותו, שיקבע שם בחרן את מקום ישיבתו? וגם אם אמרה 'ימים אחדים', מדוע נענש הוא על כל ימי הנדודים?

אלא, צריך לומר שהחטא נגרם, ממה שציווה אותו אביו "לך פדנה ארם". יצחק התיר לו ללכת לשם - אבל על השתהותו הרבה יעקב נאשם. הן 'ההולך' דעתו גם לחזרה, אבל 'ויצא' משמעותו בריחה מבלי לחשוב על כזו מטרה. עת יעקב יצא ושכח את אביו ואָמַן, ורק את מקלו לקח עמו.

ק"ל (שו"ע ה, א ומשנ"ב סק"ה) - אדם שהתחייב בזימון (כגון התחיל סעודה יחד עם השאר) אינו יכול לעזוב עד שיענה לזימון. האם נחייב אדם להשאר עד סוף החתונה/אירוע ע"מ שיענה לזימון? כ"כ, שלשה המעוניינים לעזוב את האירוע, האם נחייב אותם לחכות לזימון עשרה? מה עם חתונה שמתחייב בה בשבע ברכות?

ישנה עצה לאדם המעוניין לצאת מוקדם - בתחלת סעודתו יכוון שאינו מעוניין להצטרף עם המסובים, כך יוכל לצאת קודם הזימון המרכזי (אג"מ או"ח א, נו, וסייעתא מקצו, ב, גה"ה). כך בחתונה נפטר מלשמוע שבע ברכות! על אף שלמעשה נקטינו שכוונה שלא להצטרף מספיקה, אם יכול, בנוסף עדיף שיתחיל סעודתו לאחר שאכלו המסובים כזית, ובכה"ג ודאי לא יצטרף.²

שלשה המתכננים לצאת מוקדם - גם הם יכולים לכוון שאינם מצטרפים לשאר ויזמנו בשלשה. בכה"ג בחתונה צריכים הם לברך 'אשר ברא' והגפן על כוס יין.

עשרה היושבים בשולחן אחד ומתכננים לצאת מוקדם³ - יכולים מלכתחילה שלא להצטרף לשאר המסובים ובסוף לזמן לעצמם. בכה"ג, צריכים הם לברך שבע ברכות (כדאי בשו"ע אבה"ע"ז סב, יא ובערוה"ש שם, לו). כמובן כ"ז אם בעלי השמחה לא יפגעו, ואם חוששים לפגיעה יזמנו בשקט בשלשה (שו"ע או"ח קצו, א).

¹ אדם שהסב עם כולם בסעודת חתנים, האם התחייב בשמיעת שבע ברכות? האג"מ (אבה"ע"ז פז) נוקט שהתחייב, ואחת מראיותיו היא מאבה"ע"ז סב, יא: "בני החופה שנתחלקו לחבורות, אפילו אם אכלו בבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל... כלם חשובים כאחד לברך ברכת חתנים, כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה". אך שבה"ל (ט, רעא) דוחה ראייה זו ונוקט שאין שום מקור לחיוב זה לא בש"ס ולא בראשונים, אך מסיים בענווה "המחמיר כשאר הגדולים תע"ב, אעפ"י שאינו מן הדין".

² זאת משום שבאשל אברהם מבוטשאטס (סי' קצג) נקט שלא מהניא כוונה שלא להצטרף.

³ מצוי בבני משפחה המגיעים בהסעה ממקום רחוק או בחברים מביהכ"ס היודעים שלא ישארו עד הסוף.

ש. האם אדם שברך כבר מצטרף לזימון?

ת. זה שאכל לחם מצטרף (שו"ע קצד, א), זה שאכל שאר דברים לא (משנ"ב קצז, ט, ע"פ ביאורו של שו"ע הרב קצד, א).

האם ניתן לצאת ידי חובה בשמיעה ברמקול?

האם ניתן לומר באוטובוס תפלת הדרך ברמקול? כשהחזן מתפלל ברמקול במהלך אירוע משפחתי וכיוצ"ב האם יוצאים י"ח בקדיש, קדושה, חזרת הש"ץ? זימון הנעשה בסיום החתונה האם מצטרפים האנשים העונים לרמקול? כ"כ, מגילה הנקראת ברמקול, האם הציבור י"ח?

מחלוקת גדולה בין הפוסקים אודות היחס לרמקול - האם נחשב כקולו של הדובר ואז יהא ניתן לצאת בעזרתו י"ח או שנחשב כקול אחר (הנעשה ע"י

⁶ לדבריו, ענין החיוב באכילת פת לשלשה, הוא רק למנהג שנהגו בעבר שאחד מברך לכולם. בכה"ג, אם רק שנים היו אוכלים פת, א"כ יוצא שהמוזמן היה מוציא בברהמ"ז שמברך רק אדם אחד, וזה הרי אין לעשות, דשנים שאכלו מצוה ליחלק (קצג, א). לעומת זאת, בימינו הדבר שונה, כין שכ"א מברך לעצמו (קפג, ז), לכן אין בעיה שאחד שאכל כזית משאר דברים יצטרף לזימון.

אותות חשמליים). אמנם, אם שומעים ברכה וכל דבר שבקדושה ברמקול מותר לענות, אך צ"ע אם יוצאים י"ח⁷.

למעשה, לכו"ע לא ראוי להשתמש ברמקול ויש לקחת אדם בעל קול רם (כעצנתו של המג"א קצג, ד).

אמנם, במקרים שאין אפשרות ואף אחד אינו שומע ללא הרמקול, יהא ניתן לסמוך על הכרעתו של הגר"ע יוסף (יח"ד ג, נו) להתקרב אל הדובר ברמקול כך שיהא ניתן לשמעו גם ללא הרמקול, וכך י"ח.

לגבי זימון ברמקול יש פנים להקל יותר - אמנם הגריש"א (וזה"ב עמ' 129) נוקט שאין לזמן ברמקול כיון שמשמע מא"ר ופמ"ג שבזימון ישנו ענין שהמוזמן מוציא את הרבים ידי חובתם באמירת "נברך..." מ"מ יש שלא החליטו לאסור, כיון שבזימון עיקר הענין הוא אינו להוציא י"ח אלא לקרוא לחברים לברך את ה' בברהמ"ז "כי שם ה' אקרא הו גודל לאלקינו", ומסתמא שגם קריאה שאיננה קולו האמיתי נחשבת קריאה (שבה"ל י, מ).

⁷ אג"מ (או"ח ב, קח) וצ"א (ח, יא) נוטים להקל במקרה הצורך. מאידך, מנח"ש (א, ט), שבה"ל (ה, פד), יח"ד (ג, נו) ועוד מחמירים.

נדר על תנאי יעב"ץ

הסירה הצאת

ואם לבית אביו ישוב בשלום, והא-ל יחיל שמו עליו לעילום, עד כאן בלשון עבר אמר חולם החלום.

או אז תהיה זאת המצבה, בית ה' למען שמו באהבה, וזה הנדר בלשון עתיד נאמר בה.

ואולי זו כוונת דוד הקרוי עבדי, לא אירא רע משום שאתה עמדי, והואיל ושולחן ערך לנגדי.

וכך חתם הוא את המזמור, בתפילה - **ושבתי בבית ה'**, לאמור - את הנדר הישן לקיים ולשמור⁴.

⁴ ישנה לשון זהה וענינים זהים בין הפרשה אצלנו לבין מזמור זה בספר תהילים: "אם יהיה א-להים עמדי" - "לא אירא רע כי אתה עמדי", "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" - "תערוך לפני שולחן". ולפירוש רש"י שכל אלו הם תנאים והקיום של הנדר הוא "והאבן הזאת... יהיה בית א-להים" היא התפילה החותמת שם - "אך טוב וחסד... ושבתי בבית ה' לאורך ימים, היינו שדוד המלך מתאר שלאחר שעשה לו בורא עולם את כל הדברים שאמר יעקב, תפילתו היא שיוכה לקיים את הנדר בשלימותו.

נפסי בשאלתי

שאלות על הפרשה ר' דניאל בוחבוט

{מטרת המדור לעורר שאלות בפשטי המקראות, כדי שהציבור יחשוב עליהן וימצא תשובה, חילוק או הבנה בפסוקים. מי שיש לו תשובה על שאלה או שאלות טובות, מוזמן להביא אותן בפני מרכז המדור ר' דניאל בוחבוט. תשובות נבחרות לשאלות שבעלון הקודם מצורפות בדף נפרד}

- א. יעקב מציע ללבן לעבוד אותו שבע שנים בעד רחל, וקשה למה יעקב נקב מספר כזה, היה לו לומר אעבודך שנה או שנתים ברחל בתך?
- ב. לאה קוראת לילדה השלישי לוי ורש"י מסביר שהאמהות היו נביאות וידעות שיעקב צריך להעמיד י"ב שבטים וכעת לאה השלימה את חוקה שילדה שלושה ילדים ולכן יעקב יתחבר ויתקרב אליה. ולכאורה ההגיון הוא בדיוק הפוך - כעת שהשלימה לאה חוקה וילדה שלושה ילדים הרי 'סיימה את תפקידה' ומדוע שיעקב ליווה אליה יותר מאשר קודם לכן, כשעוד לא השלימה את חלקה?
- ג. איך לאה אומרת לרחל "המעט קחתך את אישי" וכו', הרי רחל כ"כ הקריבה עבורה ומסרה לה את הסימנים על מנת שתנישא ליעקב, וזו נראית כפיות טובה מאין כמותה.

ענוותנותם ותפילתם של יעקב ורחל // המשך

אומרת הגמרא (ברכות לב ע"ב) "ואמר רבי אלעזר: מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה, שנאמר: גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי, ואף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו". ולכאורה קשה, הרי רובם המוחלט של המתפללים לא בוכים בתפילתם, וכי תפילתם לבטלה?! אלא, כוונת הדברים הם, שכאשר אדם מתפלל על דבריו האישיים בלבד ולא מבקש על בית המקדש ולא מרגיש בחסרונו, על זה נאמר "שערי תפלה ננעלו". אך כאשר מתפלל גם על בניין בית המקדש, ומרגיש בצער החורבן, אז תפילתו נענית. כמובן אין זה אומר שאין ענין להתפלל בבכיה.

הפס' ממנו הגמרא לומדת שיעקב התפלל ערבית, הוא הפס' בו הקב"ה אומר לירמיה לא להתפלל בעד העם - "ואל תפגע בי (ירמיה ז, טו)". מצודת ציון אומר ש"פגיעה" זה לשון בקשה, ומציין שיש פסוק נוסף - "ופגעו לי" (בראשית כג, ח). ולכאורה מדוע הגמרא מביאה דווקא פסוק שבו ה' אומר לא להתפלל, הרי יש פסוק אחר! אלא, יש זמנים שהם בחי' לילה, בהם תפילת אחרים לא תעזור, אלא רק תפילת האדם על עצמו, כפי שאומר רש"י (בראשית כא, ז).

על זה מסיימת המשנה (שהזכרנו לעיל) "ואל תהי רשע בפני עצמך" - שלא יהיה רשע, ע"י שהיה בפני עצמו, ולא יסמוך רק על תפילת אחרים עליו [הברטנורא מפרש, שהמשנה אומרת שלא יהיה בפני עצמו, אלא יתחבר לציבור. אלו ואלו דברי א-להים חיים: כמובן שיש להתחבר לציבור בפרט לענין התפילה. אך שלא ישכח להתפלל עבור עצמו ולא לסמוך רק על תפילת אחרים עליו].

יה"ר שזוכה להגיע למידות הענווה של האבות, שתפילותינו יתקבלו ברצון ושיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו.